

Eesti Arstiteadusüliõpilaste Seltsi seisukoht lähisuhtevägivalla alal

Vastu võetud: 16.04.2022

Kehtiv kuni: 16.04.2026

Koostanud: Rahu ja inimõiguste töögrupp

Vastutav koostaja: Doris Poolamets

Sissejuhatus

Euroopa naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise Euroopa Nõukogu konventsioon sõnastab perevägivalla ja lähisuhtevägivalla mõisted järgmiselt.

- a. **naistevastane vägivald** – naiste inimõiguste rikkumine ja naiste diskrimineerimise vorm; see tähendab kõiki soolise vägivalla akte, mille tulemusena või võimaliku tulemusena tekitatakse naisele füüsilisi, seksuaalseid, psüühilisi või majanduslikke kahjusid või kannatusi, sealhulgas selliste aktidega ähvardamist, sundi või omavolilist vabadusest ilmajätmist, sõltumata sellest, kas see leiab aset avalikult või eraelus;
- b. **perevägivald** – igasugused füüsilise, seksuaalse, psüühilise ja majandusliku vägivalla aktid, mis leiavad aset perekonnas või koduseinte vahel või endiste või praeguste abikaasade või partnerite vahel, sõltumata sellest, kas vägivallaakti toimepanija elab või on elanud ohvriga samas elukohas;
- c. **sugupool** – sotsiaalselt konstrueeritud rollid, käitumine, tegevused või omadused, mida antud ühiskond naistele ja meestele sobivaks peab;
- d. **naistevastane sooline vägivald** – vägivald, mis on suunatud naise vastu põhjusel, et tegemist on naisega, või mis mõjutab naisi ebaproportsionaalselt;
- e. **ohver** – iga füüsiline isik, kelle suhtes rakendatakse punktis a või b nimetatud käitumist;

f. **naised** – hõlmab alla 18-aastaseid tütarlapsi.

Ühinenud Rahvaste Organisatsioon jagab pere- ja lähisuhtevägivalla füüsiliseks, seksuaalseks, majanduslikuks, psühholoogiliseks ja emotsionaalseks vägivaldaks ning lisab ka veel jälitamise.

Kriminaalpoliitika defineerib mõisted alljärgnevalt (22).

a. **Paarisuhtevägivalda** võib mõista kui praeguse või endise abikaasa, elukaaslase või partneri poolt toime pandud tegu, mis sisaldab kontrollivat käitumist, psühholoogilist, füüsilist või majanduslikku vägivalda või seksuaalset sundust ning mis võib tekitada ohvrile psühholoogilisi kahjustusi ja füüsilist valu. Vägivald võib jätkuda peale suhte lõppemist, mistõttu ohvri ja vägivallatseja ühine eluase pole määrav.

b. **Naiste vastu suunatud vägivald** tähendab igasugust soolisel erinevusel põhinevat vägivalda, mille tulemuseks on või mis võib tõenäoliselt lõppeda füüsilise, seksuaalse või psühholoogilise kahjustuse või kannatuse tekitamisega naistele, kaasa arvatud sellise tegevusega ähvardamine, sunniabinõude tarvitamine või vabadustest ilmajätmine, kas avaliku või eraelu sfääris. Käesolevas materjalis käsitletakse naistevastast vägivalda ainult pere- ja paarisuhte kontekstis.

c. **Laste väärkohtlemist** võib defineerida kui füüsilist, vaimset või seksuaalset väärkäitumist, hooletusse jätvat või halba kohtlemist alla 18-aastase lapse suhtes, mis võib ohustada või kahjustada lapse tervist ja heaolu ning mis on toime pandud isiku poolt, kes on vastutav lapse heaolu eest. Laste väärkohtlemisena tuleb käsitleda ka vanemate või teiste pereliikmete vahelise vägivalla pealtnägemist.

d. **Vanemate väärkohtlemisena** võib käsitleda alaealiste või täiskasvanud laste poolt toime pandud vaimset, füüsilist, seksuaalset vägivalda, majanduslikku ekspluateerimist või mitte toimetulevate vanemate hoolitusse jätmist või hülgamist.

Sissejuhatus

Antud dokument väljendab Eesti Arstiteadusüliõpilaste Seltsi (EAÜS) seisukohta lähisuhtevägivalla teemal.

ÜRO hinnangul on Eestis iga viies inimene ning maailmas iga kolmas inimene kannatanud lähisuhtevägivalla all (1). Eestis on kõige kõrgemad lähisuhtevägivalla juhtumite tasemed Ida-Virumaal. 2019. aastal moodustas suurima osa registreeritud perevägivalla juhtumitest kehaline väärkohtlemine (86%) ja ähvardamine (11%). Igapäevased kokkupuuted eelmainitud vägivallavormidega tekitavad märkimisväärset kahju inimese vaimsele ning füüsilisele heaolule. Perekonnavägivalla juhtumitel võivad olla pöördumatud tagajärjed. 2015.–2019. aastal kaotas perevägivalla tõttu elu vähemalt 46 inimest. (2)

Kuigi järjest rohkem isikuid võtab meedias avalikult lähisuhtevägivalla teemal sõna, suhtutakse siiski sellesse teemasse kui tabusse. "Vägivalla ennetamise strateegia 2015–2020 lõpparuanne" annab ülevaatliku pildi hetkeolukorrast ning miks meil on vaja jätkuvat teavitustööd teha (3). Aruanne viitab, et Eestil on Euroopast kõige madalam politseisse teatamise protsent (13%), kuid kui on teavitatud, siis 80% abiotsinutest on politseilt saadud abiga rahule jäänud (3). Mida tihedam arutus sel teemal käib, seda suurem on tõenäosus, et lähisuhtevägivalla juhtumid jõuavad avalikkuse ette. Seejärel on juhtumi osalistel võimalus abi saada. Sellise nägemusega nõustub ka märkimisväärne hulk eestlastest. "Vägivalla ennetamise strateegiast aastateks 2015–2020" ilmneb, et 77% vastanutest pooldavad vägivaldse peretüli lõpetamiseks pealtnägijate või kuuljate sekkumist (4). Ka EAÜS-i huvides peab olema lähisuhtevägivallateemalise teadlikkuse tõstatamine, et viia täide motot "Et maailma kõige tervemad ja õnnelikumad inimesed elaksid Eestis!"

Sisu

Halvad lapsepõlvkogemused (*Adverse childhood experiences* = ACE) kujutavad endas potentsiaalselt traumaatilisi olukordi nagu vägivald (nii sõnaline kui füüsiline), hooletusse jätmine, perekonnaliikme surma või suitsiidikatse pealtnägemine. Lisaks mõjutab last kodune keskkond, mis hõlmab endas perekonnasiseseid narkootikume, vaimset tervist ning lapsevanema puudumist puudutavaid probleeme. Umbes 61% täiskasvanutest teatasid olevat kogenud vähemalt ühte ACE probleemi ning üks täiskasvanu kuuest teatas vähemalt nelja ACE-i kogenut. (5)

ACE kogemustel võivad olla pikaajased negatiivsed tagajärjed nii tervisele kui ka üldisele heaolule ning põhjustada raskusi hariduse omandamisel ning töövõimekuses. Näideteks sellistest tervisemõjude muutusest on tõusnud UTI arv, kroonilised haigused nagu diabeet, südamehaigused ning tõusnud suitsiidirisk. Arvatakse, et ACE-i vähendamine võib ära hoida 1.9 miljonit südamehaigust ja 21 miljonit depressioonijuhtumit. ACE võib muuta ajukeemiat kroonilise stressi tõttu, mis mõjutab inimese keskendumis- ja õppimisvõimet, võimet otsuseid langetada ja stressiga toime tulla. (5)

Euroopa seisukoht lähisuhtevägivalla kohta on järgmine – Eesti Vabariik on alla kirjutanud naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ning tõkestamise Euroopa Nõukogu konventsioonile 2014. aastal 2. detsembril, millega tunnustatakse naistevastase vägivalla ja perevägivalla kõiki vorme. Konventsioonis on sõnastatud, et naistevastane vägivald on naiste ja meeste ajalooliselt kujunenud ebavõrdsete võimuhete väljendus, mis on viinud meeste ülemvõimule naiste üle ja naiste diskrimineerimisele ning mis on kujunenud takistuseks naiste täielikule arengule. Veel arvestab konventsioon, et perevägivald mõjutab naisi ebaproportsionaalselt, märkides samas, et perevägivalla ohvriks võivad langeda ka mehed ja lapsed, sealhulgas perevägivalla pealtnägijatena. Konventsiooni peatükis „Terviklikud poliitika ja andmete kogumine“ on kirjas: „Konventsiooniosalised kasutavad vajalikke seadusandlikke ja muid meetmeid, et võtta vastu ja rakendada üleriigilist tõhusat, terviklikku ja koordineeritud poliitikat, mis hõlmab kõiki vajalikke meetmeid konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvate vägivalla vormide ennetamiseks ja tõkestamiseks ning pakuvad naistevastasele vägivallale reageerimiseks tõhusaid lahendusi.“ (6)

Eesti Vabariigis ei ole aastal 2022 tehtud eraldi pere- ja lähisuhtevägivalla karistusseadustikku, kuid teemaga seotud paragrahvid on märgitud Lisa 1 all. Kehalise väärkohtlemise paragrahv näitab, et 2019. aastal moodustas 86% kehalise väärkohtlemise juhtumitest perevägivallakuriteod (2).

2021. aasta karistusõiguse osakonna magistr töö toob välja, et praegusel hetkel on puudust lähisuhtevägivalla seadusandlusest, kuna ohvrid saavad riigi õigusabi korras esindaja vaid siis, kui kannatanu on piiratud teovõimega. Seejuures tuleb täisealisel taotlejal läbida hulk ettenähtud eeltingimusi. Lisaks on praegusel seadusandlusel puudusi ohvri eraldamises süüdistatust piisavalt kiiresti, efektiivselt ning piisava kestusega, mis

seab ohvri elu ohtu. Selle meetme raskesti kasutatavusele võib viidata ka meetme seni harv kasutamine. Käsitatud töös on välja toodud veel, et muus osas on antud seadusandlus piisav eriti raskete kriminaliseeritud lähisuhtevägivalla vormide menetlemiseks, kuid on suuri kitsaskohti teiste vormide ning raskusastmete menetlemisel. (7)

Siiani on seisukoht käsitlenud pigem olemasoleva lähisuhtevägivalla lahendamise võimalusi, kuid oluline on käsitleda ka ennetustööd. Politseini jõudnud peretüli on enamasti pelgalt pingete kulminatsioon, mis tekib düsfunktsionaalsete suhtlemismustrite tagajärjel, kuid selle taustal leiab igapäevaselt aset ka tasasem võitlus, mida hoitakse nelja seina vahel peidus. On vaja silmas pidada, et abivahendid enda vaimse tervise parandamiseks oleksid kõikidele inimestele kättesaadavad.

Seisukoht

EAÜS seisab selle eest, et tagada ja edendada lähisuhtevägivalla all kannatavate inimeste inimõigusi ja põhivabaduste täielikku teostamist, nagu nõuab EN-i Istanbuli lähisuhtevägivalla konventsioon (6). Soovime, et valitsus võtaks tõhusamaid samme, et luua õiglane ning turvaline elukeskkond Eesti Vabariigi elanikele. Peame oluliseks lähisuhtevägivallast teadlikkuse tõstmist meedias ning meditsiinivaldkonnas. Usume, et EAÜS peab tulevikus esile tooma, et Eestis puudub seadusandlus lähisuhtevägivalla täpseks menetlemiseks ning aitama kaasa õiglase seadusandluse tekkele. Tuleb tõsta teadlikkust probleemist ning seejuures teha ennetustööd, et tulevased põlvkonnad ei kannataks samade probleemide all.

Viited

1. Violence Against Women. (2021). World Health Organization. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women> (23.03.2022).
2. Perevägivald ja ahistamine. (2019). Justiitsministeerium. <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevuse-statistika/perevagivald-ja-ahistamine.html> (23.03.2022).
3. Vägivalla ennetamise strateegia 2015–2020 lõpparuanne. (2021). https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/ves_2015-2020_lopparuanne.pdf (23.03.2022).
4. Vägivalla ennetamise strateegia aastateks 2015–2020. (2015). https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/ves_2015-2020_1.pdf (23.03.2022).
5. Adverse Childhood Experiences (ACEs). (2021). Centers for Disease Control and Prevention. <https://www.cdc.gov/violenceprevention/aces/index.html> (11.03.2022).
6. Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. (2011). Euroopa Nõukogu. <https://rm.coe.int/168008482e> (11.03.2022).
7. Rohi, L. (2021). Lähisuhtevägivalla õiguslikust regulatsioonist Eestis: hetkeseis ja perspektiivid. https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/72685/rohi_liset.pdf?sequence=1&isAllowed=y (23.03.2022).
8. Karistusseadustik. (2002). Riigikogu. <https://www.riigiteataja.ee/akt/18441> (11.03.2022).

§ 121. Kehaline väärkohtlemine

Teise inimese tervise kahjustamise eest, samuti löömise, peksmise või valu tekitanud muu kehalise väärkohtlemise eest – karistatakse rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega.

§ 120. Ähvardamine

Tapmisega, tervisekahjustuse tekitamisega või olulises ulatuses vara rikkumise või hävitamisega ähvardamise eest, kui on olnud alust karta ähvarduse täideviimist, – karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega.

§ 141. Vägistamine

(1) Inimese tahte vastaselt temaga suguühendusse astumise eest vägivallaga või ära kasutades tema seisundit, milles ta ei olnud võimeline vastupanu osutama või toimunust aru saama, – karistatakse ühe- kuni viieaastase vangistusega.

(2) Sama teo eest:

1) kui see on toime pandud noorema kui kaheksateistaastase isiku suhtes;

2) kui see on toime pandud kahe või enama isiku poolt;

3) kui sellega on tekitatud kannatanule raske tervisekahjustus;

4) kui sellega on põhjustatud kannatanu surm;

5) kui sellega on kannatanu viidud enesetapuni või selle katseni või

6) kui see on toime pandud isiku poolt, kes on varem toime pannud vägistamise, – karistatakse kuue- kuni viieteistaastase vangistusega.

§ 142. Sugulise kire vägivaldne rahuldamine

(1) Inimese tahte vastaselt tema kaasamise eest sugulise kire rahuldamisele suguühendusest erineval viisil, kui selleks on kasutatud vägivalda või on ära kasutatud isiku seisundit, milles ta ei olnud võimeline vastupanu osutama või toimunust aru saama, – karistatakse kuni kolmeaastase vangistusega.

(2) Sama teo eest, kui see on toime pandud noorema kui kaheksateistaastase isiku suhtes, – karistatakse kuni viieaastase vangistusega.

§ 143. Suguühendusele sundimine

(1) Inimese tahte vastaselt temaga suguühendusse astumise eest, ära kasutades kannatanu sõltuvust süüdlasest, kui puudub käesoleva seadustiku §-s 141 sätestatud vägivald või seisund, milles inimene ei olnud võimeline vastupanu osutama või toimunust aru saama, – karistatakse kuni kolmeaastase vangistusega.

(2) Sama teo eest, kui see on toime pandud noorema kui kaheksateistaastase isiku suhtes, – karistatakse kuni viieaastase vangistusega.

§ 144. Suguühendus järeltulijaga

Vanema, vanema õigustega isiku või vanavanema poolt lapse või lapselapsega suguühendusse astumise eest – karistatakse kuni kolmeaastase vangistusega.

§ 145. Suguühendus lapsealisega

Täisealise isiku poolt noorema kui neljateistaastase isikuga suguühendusse astumise eest – karistatakse kuni kolmeaastase vangistusega.

§ 146. Sugulise kire rahuldamine lapsealisega

Täisealise isiku poolt noorema kui neljateistaastase isiku kaasamise eest suguühendusest erineval viisil sugulise kire rahuldamisele – karistatakse kuni kaheaastase vangistusega.